

Sygn. akt I C 86/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lutego 2022 roku

Sąd Rejonowy w Limanowej I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSR Małgorzata Hybel
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Anna Kasińska

po rozpoznaniu w dniu 18 lutego 2022 roku w Limanowej

na rozprawie

sprawy z powództwa P. D.

przeciwko A. D.

o zachówek

I. umarza postępowanie co do kwoty 20.000 zł (dwadzieścia tysięcy złotych),

II. zasądza od pozwanego A. D. na rzecz powoda P. D. kwotę 30.000 zł (trzydzieści tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie naliczanymi od dnia 19 lutego 2019 roku do dnia zapłaty,

III. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2223,40 zł (dwa tysiące dwieście dwadzieścia trzy złote i czterdzieści groszy) tytułem kosztów procesu,

IV. nakazuje ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w L. kwoty:

1. od powoda 1145,23 zł (jeden tysiąc sto czterdzieści pięć złotych i dwadzieścia trzy grosze),

2. od pozwanego 1717,86 zł (jeden tysiąc siedemset siedemnaście złotych i osiemdziesiąt sześć groszy)

- tytułem wydatków poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 18 lutego 2022 roku

Powód P. D. pozwem z dnia 19 lutego 2019 roku wniósł o zasądzenie na jego rzecz od pozwanego A. D. kwoty 50.000 zł tytułem zachowku po J. D. wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia wniesienia niniejszego pozwu do dnia zapłaty oraz o zasądzenie solidarnie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu wskazał, iż spadkodawca J. D., ostatnio zamieszkały w L. przy ul. (...), zmarł dnia 28 czerwca 2015 roku w L. zgodnie z treścią aktu zgonu nr 305/2015. Sąd Rejonowy w Limanowej, I Wydział Cywilny w dniu 3 listopada 2015 roku w sprawie o sygn. akt: I Ns 743/15, wydał postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po J. D. przez syna A. D. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 19 września 2012 roku Rep. A 4021/2012 sporządzonego przed notariuszem S. R.. Powód również jest synem spadkodawcy, pochodzącym z jego pierwszego małżeństwa. Powód nie został także wydziedziczony ani uznany za niegodnego dziedziczenia. Na skutek rozporządzenia testamentowego zmarłego Powód nie otrzymał przysługującego mu udziału spadkowego, który należałby mu się gdyby testamentu nie sporządzono. Za życia spadkodawcy nie otrzymał od niego także darowizn. Strony są jedynymi dziećmi spadkodawcy. Spadkodawca do chwili śmierci pozostawał w związku małżeńskim z K. D. (1). W przypadku dziedziczenia ustawowego zgodnie z dyspozycją art. 931 § 1 k.c., każdy z synów spadkodawcy oraz jego żona dziedziczyliby 1/3 spadku. Powodowi przysługuje prawo do połowy wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym. Gdyby spadkodawca nie sporządził testamentu i doszłoby do dziedziczenia ma podstawie ustawy, wówczas powód dziedziczyłby 1/3 części całego spadku (pozostałe części przypadłyby pozwanemu oraz jego matce). Jednakże obecnie - na mocy art. 991 § 1 k.c. - powodowi przysługuje 1/2 ww. udziału spadkowego, a zatem 1/6 części wartości udziału spadkowego. Według wiedzy powoda, w skład spadku po spadkodawcy weszły następujące składniki jego majątku: trzypokojowe mieszkanie, prawo do rekompensaty za tzw. mienie zabużańskie, działka budowlana o powierzchni 15 arów oraz samochód osobowy marki S. (...), środki zgromadzone na rachunkach bankowych. Z tego tytułu, według wiedzy i wyliczeń dokonanych przez powoda, przysługuje mu roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku w wysokości 50.000 zł.

W odpowiedzi na pozew, pozwany A. D. domagał się oddalenia powództwa i zasądzenia od powoda na jego rzecz kosztów postępowania. W uzasadnieniu podniósł, że powód otrzymał szereg darowizn, w tym pieniężnych, od spadkodawcy. Pozwany zaprzeczył aby w skład spadku weszły:

- prawo do rekompensaty za tzw. mienie zabużańskie, prawo zgasło za życia spadkodawcy. J. D. zrealizował je, za pośrednictwem żony syna A. - D. D., otrzymując rekompensatę za to utracone mienie w formie świadczenia pieniężnego, które to Fundusz Rekompensacyjny przelał na rachunek bankowy spadkodawcy.

- działka budowlana o powierzchni 15 arów. Spadkodawca nigdy nie był właścicielem działki budowlanej o powierzchni 15 arów ani jakiegokolwiek innej działki, w tym budowlanej, w chwili otwarcia Natomiast działki, na których posadowiony jest dom pozwanego nigdy nie były własnością spadkodawcy.

W ocenie pozwanego, w skład spadku wchodzi:

- udział wynoszący 1/2 własności samochodu osobowego marki S. (...), rok prod. 2010, o wartości 10 tys. zł.

- udział wynoszący 1/2 własności lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w budynku nr (...) przy ul. (...) w L., o wartości 75 tys.,

- przedmioty osobiste codziennego użytku spadkodawcy o wartości 500 zł,

- udział wynoszący 1/2 prawa do środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym spadkodawcy w banku (...) S.A.

W ocenie pozwanego roszczenie powoda o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku lub jego uzupełnienia nie istnieje, w tym nigdy nie powstało. Powód otrzymał już od spadkodawcy należny mu zachówek w postaci uczynionych przez Spadkodawcę wielu darowizn, których łączna wartość przekracza wysokość zachowku. Spadkodawca na rzecz powoda dokonał darowizn zarówno w formie pieniężnej oraz niepieniężnej, zawierał umowy ustne i pisemne.

Powód, na rozprawie w dniu 18 lutego 2022 roku cofnął powództwo ze zrzeczeniem się roszczenia ponad kwotę 30.000 zł.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Spadkodawca J. D. zmarł w dniu 28 czerwca 2015 roku. Postanowieniem z dnia 3 listopada 2015 roku Sąd Rejonowy w Limanowej w sprawie I Ns 743/15 stwierdził, że spadek po nim nabył syn A. D. w całości, na podstawie testamentu notarialnego z dnia 19 września 2012 roku Rep. A 4021/2012 sporządzonym przed notariuszem S. R..

P. D. i A. D. są jedynymi dziećmi spadkodawcy. Spadkodawca do chwili śmierci pozostawał w związku małżeńskim z K. D. (1). Powód P. D. jest synem spadkodawcy, pochodzącym z jego pierwszego małżeństwa i nie został wydziedziczony ani uznany za niegodnego dziedziczenia. Na skutek rozrządzenia testamentowego dokonanego przez J. D. nie został powołany do spadku.

Pozwany A. D. powołany do całości spadku, jest synem spadkodawcy z drugiego małżeństwa z K. D. (1).

Dowód: postanowienie SR w Limanowej z 3 listopada 2015 roku k. 5

Od lat siedemdziesiątych spadkodawca mieszkał w L.. Pracował w szpitalu w L. na stanowisku dyrektora szpitala, w latach 90-tych był ordynatorem, później pracował już tylko jako lekarz na oddziale chirurgii dziecięcej i nie pełnił żadnych funkcji administracyjnych.

W dniu 5 października 1987 roku J. i K. D. (1) wystąpili do Sądu Rejonowego w Limanowej o zezwolenie na nabycie własności nieruchomości – działki budowlanej o pow. 07,44 ha na rzecz ich małoletniego syna A. D.. W uzasadnieniu wskazali, że zamierzają kupić dla swojego syna nieruchomość objętą księgą wieczystą nr (...) składającą się z pgr 159/12 stanowiącej własność B. D.. Postanowieniem z 15 października 1987 roku tut. Sąd w sprawie III RNsm 133/87 zezwolił J. D. i K. D. (1) na zakupu ww. nieruchomości na rzecz syna A. D..

Na podstawie powyższego zezwolenia J. D. nabył na rzecz pozwanego A. D. od B. D. działkę o numerze ewidencyjnym (...) (dawny jej numer to: 159/12) o pow. 0,0744 ha, objętą księgą wieczystą o nr. (...), oraz udział w drodze wynoszący 1/6 części działki o numerze ewidencyjnym (...) (dawny jej numer to: 159/20) o pow. 0,0971 ha, objęty księgą wieczystą nr (...) na podstawie warunkowej umowy przenoszącej własność z dnia 2 grudnia 1987 r. i umowy przeniesienia własności z 18 grudnia 1987 roku.

Działkę ewidencyjną nr (...) o pow. 0,0372 ha, objętą księgą wieczystą nr (...), pozwany nabył, na podstawie umowy darowizny z dnia 16 maja 2008 r. od matki K. D. (1), która nabyła tę działkę 30 lipca 1994 r. na podstawie umowy sprzedaży od W. G. i E. G.. K. D. (1), przy zakupie tej nieruchomości oświadczyła, że kupiła tę nieruchomość z majątku odrębnego.

W dniu 3 października 2012 r. spadkodawca przekazał na rzecz syna A. kwotę 10.000 zł.

Dowód: akta III RNsm 133/87, umowa przenosząca własność k. 92, umowa darowizny k. 93- 95, umowa sprzedaży k. 96-99, wydruki treści ksiąg wieczystych: (...) k. 65- 71, wydruk treści księgi wieczystej (...) k.72 -80, zaświadczenie Banku (...) k. 131, częściowo zeznania świadka K. D. k. 175, przesłuchanie pozwanego k. 253 – 254.

Spadkodawca pomimo zawarcia drugiego małżeństwa, utrzymywał kontakt z powodem i wspierał go finansowo. Początkowo spotkania były częstsze, z czasem stały się one sporadyczne, raz na pół roku lub raz na rok. Powód widywał również ojca w czasie jego wizyt w K. na cmentarzu. W czasie spotkań z synem P. - spadkodawca przekazywał mu kwoty po kilkaset złotych. Po śmierci matki powoda przekazał mu również pieniądze na organizację pogrzebu.

W dniu 6 grudnia 1995 roku J. D. dokonał darowizny na rzecz swojego wnuka M. D. (syna powoda) kwoty 2700 zł na zakup sprzętu sportowego. Następnie 6 grudnia 1996 roku darował M. D. kwotę 3200 zł na zakup komputera.

Spadkodawca J. D. dokonał na rzecz powoda P. D. przelewów na łączną kwotę 1800 zł, wpisując w tytule przelewu (...). Przelewy zostały wykonane 26 kwietnia 2013 roku na kwotę 1000 zł i 27 czerwca 2013 roku na kwotę 800 zł.

Spadkodawca, kiedy kupił sobie nowy samochód marki S., przekazał do użytkowania powodowi swój samochód F. (...), wówczas 17 letni. Spadkodawca sporządził projekt umowy darowizny, która nie została opatrzona datą. Powód z ojcem umówił się, że jeżeli przyjdzie na to czas to uzupełnią datę w umowie i przerejestrują samochód na powoda, do czego ostatecznie nie doszło. Opłaty związane z ubezpieczeniem pojazdu ponosił spadkodawca. Z uwagi na zły stan techniczny samochodu, ostatecznie po roku użytkowania przez powoda, spadkodawca go wyrejestrował i zezłomował.

Dowód: potwierdzenia przelewu k. 88 – 89, akty darowizny k. 90 – 91, częściowo zeznania pozwanego k. 128/2, częściowo zeznania świadka K. D. k. 175, przesłuchanie powoda k. 192 – 193.

Decyzją z dnia 3 lipca 2012 roku, znak: SN.VIII.AF. (...) -1-30-08 Wojewoda (...) potwierdził J. D. przysługiwanie prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia przez S. D. nieruchomości położonej w B., przy ul. (...), woj. tarnopolskie ustalając wysokość należnej mu rekompensaty na kwotę 69 560 zł. Decyzja stała się ostateczna z dniem 21 lipca 2012 roku. Spadkodawca uzyskane pieniądze przeznaczył na zakup samochodu S.. Kwotę 10.000 zł przekazał synowi A. D..

Dowód: pismo Wojewody (...) k.260, zaświadczenie Banku (...) k. 131,decyzja Wojewody (...) k. 263 – 270.

W dacie śmierci w skład spadku po J. D. wchodziły następujące składniki:

- a. udział wynoszący 1/2 własności samochodu osobowego marki S. (...), rok prod. 2010, o nr. VIN: (...), o nr. rej. (...), o wartości 10 tys. zł.,
- b. udział wynoszący 1/2 własności lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w budynku nr (...) przy ul. (...) w L., składającego się z trzech pokoi, kuchni, łazienki, WC, przedpokoju oraz piwnicy, o łącznej pow. 60,08 m², objętego księgą wieczystą o numerze (...) wraz z jego wyposażeniem o wartości 125.319 zł,
- c. 1/2 środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym spadkodawcy i jego żony K. D. (1) 7 782,005 zł. W dacie śmierci spadkodawcy na koncie bankowym znajdowała się kwota 15.564,01 zł , wypłacona w dniu 29 czerwca 2015 roku przez K. D. (1).

Wartość spadku w dzień śmierci J. D. wynosiła 143.101,05 zł

Na dzień 18 grudnia 1987 r. pgr 159/12 miała powierzchnię 0,0744 ha. Działka jest zlokalizowana w L., w strefie pośredniej miasta przy ul. (...). Na dzień 18 grudnia 1987 r. działka była niezabudowana i nieuzbrojona.

Działka ew. nr 149/10 (na dzień 18.12.1987 r. pgr 159/20) na dzień 18.12.1987 r. miała powierzchnię 0,0971 ha.

Działka jest zlokalizowana w L., w strefie pośredniej miasta przy ul. (...). Na dzień 18.12.1987 r. działka była niezabudowana i nieuzbrojona, stanowiła drogę gruntową dojazdową między innymi do działki nr ew. 149/2 (pgr 159/12).

Wartość rynkowa udziału wynoszącego 1/2 w prawie własności dz. ew. 149/2 oraz udziału 1/12 w prawie własności działki ew. 149/10 według stanu na datę darowizny tj. 18 grudnia 1987 roku i poziomu cen według cen na dzień 20 sierpnia 2021 roku wynosiła 31.618 zł

Dowód: raport z obrotów na koncie k. 137 – 152, opinia biegłej ds. szacowania k. 279 – 304, kserokopia dowodu rejestracyjnego S. k. 87, wydruk treści księgi wieczystej (...) k. 58 – 64, częściowo zeznania świadka K. D. k. 175, przesłuchanie powoda k. 192 – 193, przesłuchanie pozwanego k. 253 – 254.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o wymienione powyżej dokumenty, albowiem Sąd nie znalazł podstaw, by negować ich treść, bądź autentyczność. Nadto, żadna ze stron postępowania nie kwestionowała ich w toku postępowania.

Podstawą ustaleń faktycznych, z uwagi na konieczność zasięgnięcia wiadomości specjalnych, Sąd uczynił także opinię rzeczoznawcy majątkowego M. M.. W ocenie Sądu opinia została sporządzona w sposób kompleksowy i szczegółowy. Zarówno sposób rozumowania, jak i wnioski końcowe zostały przedstawione w sposób kategoryczny i klarowny, nie pozostawiając wątpliwości co do końcowej wyceny. Wybrana przez biegłą metoda wyceny – metoda porównawcza – jest w ocenie Sądu w pełni miarodajna i pozwala na prawidłowe ustalenie wartości nieruchomości dla potrzeb niniejszego postępowania. Sąd nie miał prawa ingerować w dokonaną wycenę, gdyż nie posiada w tym zakresie wiadomości specjalnych. Podstawę ustaleń faktycznych w niniejszej sprawie stanowiły również zeznania świadków.

Wartość udziałów w samochodzie S. x4 została ustalona na kwotę 10.000 zł, zgodnie przez strony (k. 193/2).

Świadkowie K. B. i M. B. (teściowie pozwanego) nie byli świadkami darowizn ze strony spadkodawcy na rzecz powoda. Fakt przekazywania kwot pieniężnych był im znany jedynie z opowiadań samego spadkodawcy. Ich zeznania, że spadkodawca wspierał finansowo powoda należy uznać za wiarygodne. Świadkowie ci również potwierdzili, iż spadkodawca przekazał na rzecz pozwanego i jego żony część pieniędzy jakie otrzymał z tytułu rekompensaty za mienie zaburzańskie. Świadek K. B. zeznała „ja słyszałam o przelewie na kwotę 10.000 zł od teścia na rzecz mojej córki za to, że pomagała mu przy załatwieniu tych pieniędzy, za koszty dojazdu. To był taki prezent”. Natomiast świadek M. B. zeznał: „Wiem tylko, że dzieci coś dostały.”

Niejednolicie Sąd ocenił zeznania świadka D. D.. Za wiarygodne Sąd uznał twierdzenia, zgodnie z którymi bracia nie utrzymywali ze sobą kontaktu od wielu lat. Świadek poznała powoda dopiero na pogrzebie spadkodawcy. Powyższa okoliczność nie budziła wątpliwości, gdyż żadna ze stron, a także świadkowie nie negowali braku kontaktu. Sąd nie przyznał natomiast waloru wiarygodności twierdzeniom, zgodnie z którymi przelew na konto jej męża był zwrotem kosztów jakie poniosła ona z tytułu ubiegania się o rekompensatę za mienie zaburzańskie. Należy pamiętać, że spadkodawca swoje starania podjął, kiedy jeszcze pracował jako lekarz, więc trudno przyjąć, że całą procedurę finansowała mu synowa, zwłaszcza, że jak wynika z wpisów z ksiąg wieczystych (k. 71) pozwany w 2011 rok zaciągnął kredyt mieszkaniowy zabezpieczony hipoteką i wraz z żoną rozpoczął budowę domu. Z zeznań świadka K. B. wynika ponadto, iż córka oczekiwała, że spadkodawca przekaze im pieniądze z rekompensaty na zakup mebli do nowego domu. Mając na uwadze powyższe trudno zgodzić się z wersją przedstawioną przez świadka, iż to wówczas ona, pomimo trwającej budowy domu, finansowała spadkodawcy sporządzanie dokumentacji koniecznej do złożenia wniosku o zwrot utraconego mienia zaburzańskie. Zeznania te pozostają też częściowo w sprzeczności z zeznaniami jej rodziców, którzy zeznawali, że pieniądze te miały stanowić prezent dla pozwanego i jego żony oraz formę podziękowania za pomoc ze strony synowej. W ocenie Sądu, nie oznacza to, iż świadek nie pomagała spadkodawcy w załatwianiu pewnych formalności a jedynie tyle, iż nie zostało w żaden sposób wykazane, iż D. D. faktycznie poniosła z tego tytułu koszty, które zwracał jej spadkodawca. Na tą okoliczność nie zostały powołane żadne dowody w postaci np. potwierdzeń płatności dokonanych przez świadka. Ponadto gdyby wskazana kwota miała być przeznaczona dla żony pozwanego to spadkodawca zapewne przekazałby je na jej konto, a nie na konto syna.

Zeznania świadka K. D. (3) Sąd uznał w części za wiarygodne, w zakresie w jakim odnosiły się do pomocy świadczonej przez spadkodawcę powodowi. Z zeznań świadka wynika, iż powód otrzymywał tą pomoc w trakcie spotkań ze spadkodawcą, które miały charakter sporadyczny. Sąd nie dał wiary zeznaniom świadka, co do pochodzenia środków na zakup działki dla małoletniego wówczas pozwanego. Jak wynika z zeznań świadka pozwany już jako dziecko „jak był malutki” miał założoną książeczkę mieszkaniową, na której były gromadzone środki jakie otrzymał od rodziców i matki chrzestnej. Książeczka ta nie została zlikwidowana przy zakupie działki tylko w latach późniejszych.

Zeznania powoda Sąd ocenił jako wiarygodne i znajdujące odzwierciedlenie w zgromadzonym materiale dowodowym. Powód zaprzeczył aby ojciec prowadził z nim rozmowy na temat podziału majątku. Stanowisko powoda, że ojciec większe kwoty po 2000 zł i 3000 zł przekazywał tylko na rzecz wnuka i organizację pogrzebu matki znalazły potwierdzenie w przedłożonych przez pozwanego dokumentach w postaci np. aktów darowizn.

Niejednolicie Sąd ocenił zeznania pozwanego A. D.. Sąd dał wiarę jego twierdzeniom, dotyczącym darowizn pieniężnych na rzecz powoda, które miały miejsce w czasie jego spotkań ze spadkodawcą. Za niewiarygodne natomiast

Sąd uznał twierdzenia, iż nieruchomości, na której wybudował swój dom kupili jego rodzice z pieniędzy, które otrzymał jako dziecko w formie prezentów. Sąd nie dał wiary tym twierdzeniom pozwanego, mając na uwadze, iż pozwany miał zaledwie 8 lat co pozwala mieć wątpliwości czy w takim wieku z okolicznościowych prezentów można kupić nieruchomości. Zeznania pozwanego, iż ojciec darował powodowi samochód na poczet zachowku również nie znalazły potwierdzenia w zgromadzonym materiale dowodowym. Pozwany twierdził, iż ojciec już był w takim stanie zdrowia, że nie był w stanie podpisać umowy, a z ustalonego stanu faktycznego wynika, że spadkodawca sam ostatecznie wyrejestrował ten samochód.

Sąd nie dał przymiotu wiarygodności twierdzeniom pozwanego, iż przelew kwoty 10.000 zł (k.131) na rzecz pozwanego od spadkobiercy miał w rzeczywistości stanowić zwrot kosztów jakie poniosła żona pozwanego D. D. w związku z dochodzeniem rekompensaty dla spadkodawcy za utracone mienie zabużańskie. Z przyczyn opisanych powyżej przy ocenie zeznań jego żony. Twierdzenia pozwanego pozostają również w sprzeczności z zeznaniami jego matki K. D. (1), która zeznała: „Jak mąż dostał odszkodowanie za mienie zabużańskie, to przelał każdemu z synów kwotę po 10.000 zł”.

Sąd zważył, co następuje:

Żądanie powoda zasługiwało na uwzględnienie w całości (po ograniczeniu żądania pozwu na rozprawie w dniu 18 lutego 2022 roku).

Stosownie do treści art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału. Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia (§ 2).

Udział spadkowy stanowiący podstawę obliczenia zachowku zależy od udziału, w jakim uprawniony byłby powołany do spadku z ustawy. W pierwszej kolejności ustalenia wymagała czysta wartość spadku, by można było określić tzw. substrat zachowku. Czystą wartością spadku jest różnica pomiędzy stanem czynnym a biernym spadku, czyli różnica pomiędzy wartością wszystkich praw należących do spadku według stanu z chwili jego otwarcia i cen z chwili orzekania o zachowku a sumą długów spadkowych, z wyłączeniem tych wynikających z zapisów i poleceń (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1985 roku o sygn. III CZP 75/84, OSP 1988, nr 2, poz.27). Dla ustalenia substratu zachowku do czystej wartości spadku dolicza się, zgodnie z dyspozycją art. 993 k.c., darowizny oraz zapisy windykacyjne. Wyłączone z obowiązku doliczenia zostały drobne darowizny, zwyczajowo w danych stosunkach przyjęte, darowizny dokonane przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku (art. 994 § 1 k.c.).

Sposób obliczania wartości darowizny określa art. 995 § 1 k.c., z którego wynika, iż następuje to według stanu z chwili dokonania darowizny i według cen z chwili ustalania zachowku. Zgodnie z treścią art. 1000 § 1 k.c. jeżeli uprawniony nie może otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy lub osoby, na której rzecz został uczyniony zapis windykacyjny, może on żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Jednakże obdarowany jest obowiązany do zapłaty powyższej sumy tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny.

W niniejszej sprawie, jak wynika z opinii i oświadczeń stron, w dniu śmierci spadkodawcy J. D. – 28 czerwca 2015 roku – czysta wartość spadku wynosiła 143.101,005 zł, na powyższą wartość składał się:

- udział wynoszący 1/2 własności samochodu marki S. (...) o wartości 10 tys. zł.,
- udział wynoszący 1/2 własności lokalu mieszkalnego nr (...) o wartości 125.319 zł, - 1/2 środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym spadkodawcy i jego żony K. D. (1) tj. kwota 7 782,005 zł.

Do powyższej wartości spadku należy doliczyć darowizny dokonane przez spadkodawcę. Dla ustalenia substratu zachowku do czystej wartości spadku dolicza się, zgodnie z dyspozycją art. 993 k.c., darowizny oraz zapisy windykacyjne. Wyłączone z obowiązku doliczenia zostały drobne darowizny, zwyczajowo w danych stosunkach przyjęte, darowizny dokonane przed więcej niż dziesięć laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku (art. 994 § 1 k.c.).

W rozpoznawanej sprawie należy doliczyć darowizny na rzecz pozwanego A. D.:

1. udziału wynoszącego $\frac{1}{2}$ w prawie własności dz. ew. 149/2 oraz udziału $\frac{1}{12}$ w prawie własności działki ew. 149/10 według stanu na datę darowizny tj. 18 grudnia 1987 roku i poziomu cen według cen na dzień 20 sierpnia 2021 roku wynosiła 31.618 zł,

2. kwoty 10.000 zł przekazanej na rzecz pozwanego 3 października 2012 r. (zaświadczenie o przelewie k. 131).

W ocenie Sądu nabycie powyższej nieruchomości na rzecz małoletniego wówczas powoda należy potraktować jako darowiznę od rodziców na jego rzecz. Sąd nie podzielił stanowiska pozwanego, jako nieznajdującego potwierdzenia w materiale dowodowym i zasadach doświadczenia życiowego. Pozwany twierdził, iż pieniądze na zakup tych nieruchomości pochodziły z jego majątku, który zgromadził z prezentów okolicznościowych z okazji swoich urodzin i imienin od chwili narodzin, jako drobne darowizny od rodziny K. D. (1) i J. D., zaś brakującą kwotę dołożyła jego mama K. D. (1), przy czym kwota ta pochodziła z jej majątku odrębnego. Pamiętać należy, iż A. D. w dacie nabycia tych nieruchomości miał 7 lat. Istotna jest również okoliczność wskazana przez świadka K. D. (1), iż pozwany jako dziecko miał założoną książeczkę mieszkaniową, na którą wpłacali pieniądze rodzice i matka chrzestna pozwanego. Świadczy to o tym, iż pieniądze małoletniego wówczas pozwanego były gromadzone zarówno na książeczce jak i poza nią, co tym bardziej poddaje w wątpliwość możliwość zgromadzenia z okolicznościowych prezentów kwoty w wysokości pozwalającej na zakup nieruchomości. Zwłaszcza, że pieniądze z książeczki oszczędnościowej nie zostały wypłacone na zakup nieruchomości. Jak podkreśliła K. D. (3) kwota 60.000 zł, za którą kupiono wówczas nieruchomość „to było wtedy dużo pieniędzy”. Mając to wszystko na uwadze, Sąd przyjął, iż nieruchomości zostały zakupione z majątku wspólnego jego rodziców i połowa tej kwoty stanowi darowiznę od spadkodawcy i jako taka powinna zostać doliczona do wartości spadku.

Odnosnie przelewu na kwotę 10.000 zł z dnia 3 października 2012 roku, Sąd nie dał wiary twierdzeniom pozwanego, iż przelew na rzecz pozwanego od spadkobiercy miał w rzeczywistości stanowić zwrot kosztów jakie poniosła żona pozwanego D. D. w związku z dochodzeniem rekompensaty dla spadkodawcy za utracone mienie zabużańskie. Należy pamiętać, że spadkodawca swoje starania podjął, kiedy jeszcze pracował jako lekarz, więc trudno przyjąć, że całą procedurę finansowała mu synowa, zwłaszcza, że jak wynika z wpisów z ksiąg wieczystych (k. 71) pozwany wraz z żoną w 2011 rok zaciągnął kredyt mieszkaniowy zabezpieczony hipoteką i rozpoczął budowę domu. Z zeznań świadka K. B. wynika ponadto, iż córka oczekiwała, że spadkodawca przekaże im pieniądze z rekompensaty na zakup mebli do nowego domu. Mając na uwadze powyższe trudno zgodzić się z wersją przedstawioną przez pozwanego, iż to wówczas żona pozwanego pomimo trwającej budowy domu, finansowała spadkodawcy sporządzanie dokumentacji koniecznej do złożenia wniosku o zwrot utraconego mienia zabużańskiego. Stanowisko to pozostaje częściowo w sprzeczności z zeznaniami jego teściów, którzy zeznawali, że pieniądze te miały stanowić prezent dla pozwanego i jego żony oraz formę podziękowania za pomoc ze strony synowej. Jak zostało już podniesione, Sąd, nie kwestionuje tego, iż żona pozwanego pomagała spadkodawcy w załatwianiu pewnych formalności a jedynie tyle, iż nie zostało w żaden sposób wykazane, iż D. D. faktycznie poniosła z tego tytułu koszty, które zwracał jej spadkodawca. Na tą okoliczność nie zostały powołane żadne dowody w postaci np. potwierdzeń płatności dokonanych przez świadka. Ponadto gdyby wskazana kwota miała być przeznaczona dla żony pozwanego to spadkodawca zapewne przekazałby je na jej konto, a nie na konto syna. Twierdzenia pozwanego pozostają również w sprzeczności z zeznaniami jego matki K. D. (1), która zeznała: „Jak mąż dostał odszkodowanie za mienie zabużańskie, to przelał każdemu z synów kwotę po 10.000 zł”.

Mając powyższe na uwadze, Sąd przyjął, że kwotę 10.000 zł również należy potraktować jako darowiznę na rzecz pozwanego, podlegającą doliczeniu do spadku.

Do wartości spadku należy również doliczyć darowizny dokonane przez spadkodawcę na rzecz powoda P. D. w kwocie 1800 zł. Kwota ta została przekazana w formie dwóch przelewów, w tytule których wpisano „zachówek”. Treść tytułu przelewu nie pozwala mieć wątpliwości co do charakteru tych wpłat na rzecz powoda.

Odnosnie darowizn spadkodawcy na rzecz M. D. (syna powoda i wnuka spadkodawcy) to z dokumentów sporządzonych w dniu 6 grudnia 1995 roku i 6 grudnia 1996 roku wynika bezspornie, iż były to darowizny ze strony J. D. na rzecz wnuka M. D. kwot: 2700 zł na zakup sprzętu sportowego i 3200 zł na zakup komputera. Nie były to darowizny na rzecz powoda i jako takie nie mogą zostać doliczone do spadku. Darowizny dokonane na rzecz osób niebędących spadkobiercami lub uprawnionymi do zachowku są doliczane do spadku, jeżeli od chwili ich dokonania do chwili otwarcia spadku nie upłynęło 10 lat (wyr. SN z dnia 6 lutego 2014 r., I CSK 252/13, Lex nr 1438403).

Bezspornym w sprawie było, iż powód w czasie spotkań z ojcem otrzymywał kwoty po kilkaset złotych. Z materiału dowodowego wynika, iż spotkania te miały charakter sporadyczny, kilka razy w roku. W ocenie Sądu powyższe kwoty należy traktować jako drobne darowizny, zwyczajowo przyjęte. Wskazuje na to ich niewygórowana wysokość w odniesieniu do statusu majątkowego spadkodawcy.

Również przelewu dokonanego w dniu 30 marca 2015 roku w kwocie 2500 zł (k.131) „opłata za grobowiec” nie można potraktować jako darowizny na rzecz powoda, ponieważ jak zostało ustalone w toku postępowania opłata ta dotyczyła grobowców rodziców spadkodawcy.

W ocenie Sądu, jako darowizny na rzecz powoda nie można zaliczyć samochodu F. (...). Jak wynika z ustaleń faktycznych samochód ten został tylko powodowi użyczony przez ojca i nigdy nie stanowił własności powoda.

Odnosnie rekompensaty, jaką spadkodawca uzyskał za mienie utracone tzw. zabużańskie to wskazać należy, iż spadkodawca rozdysponował otrzymaną kwotę za życia i nie może ona zostać doliczona do substratu spadku.

Jak ustalono w rozpoznawanej sprawie, tzw. substrat zachowku stanowiły kwoty :

- czysta wartość spadku czyli kwota 143.101,005 zł,
- darowizny na rzecz powoda w kwocie 1800 zł,
- darowizny na rzecz pozwanego w kwocie 41.618 zł.

co daje łącznie kwotę 186.519,005 zł.

Pozwany nie wykazał konkretnych długów spadkowy pomniejszających substrat zachowku.

Brak też podstaw by przyjąć, iż żądanie powoda winno zostać w jakikolwiek sposób ograniczone na podstawie art. 5 k.c. Jeżeli nie zachodzą przesłanki z przepisów art. 928 k.c. lub (...) k.c. przyjmuje się, że żądanie zachowku nie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Celem instytucji zachowku jest ochrona interesów majątkowych wymienionych w art. 991 §1 k.c. najbliższych członków rodziny przez zapewnienie im, niezależnie od woli spadkodawcy, a nawet wbrew jego woli, roszczenia pieniężnego odpowiadającemu ułamkowi wartości udziału w spadku, który by im przysługiwał przy dziedziczeniu ustawowym. Zastosowanie art. 5 k.c. nie może udaremniać celów przepisu o zachowku. W okolicznościach sprawy nie wykazano, aby powód w ewidentny sposób naruszył jakiegokolwiek dobra samej spadkodawcy, że doszło do rażących nieprawidłowości w tych relacjach.

W niniejszej sprawie Sąd ustalił wartość nieruchomości będących przedmiotem darowizny na rzecz pozwanego według stanu z dnia dokonania darowizny i według cen z daty sporządzenia opinii.

Powód, jako syn spadkodawcy uprawniony jest w tej sytuacji do zachowku w kwocie 31.086,50 zł (186.519,005 zł x 1/3 x 1/2).

Powód na rozprawie w dniu 18 lutego 2022 roku wniósł o zasądzenie kwoty 30.000 zł tytułem zachowku, cofając żądanie pozwu co do pozostałej kwoty ze zrzeczeniem się roszczenia.

W konsekwencji cofnięcia pozwu co do kwoty 20.000 zł Sąd umorzył postępowanie co do tej kwoty (punkt I wyroku), zasądając żadaną kwotę 30.000 zł (punkt II wyroku) wraz z odsetkami od dnia wniesienia pozwu.

O kosztach Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c., Sąd wziął pod uwagę, że powód utrzymał się ze swym żądaniem w 60 %, a zatem w takim odsetku sprawę wygrał i w takich proporcjach nastąpiło wzajemne rozliczenie kosztów. Na koszty poniesione przez strony w rozpoznawanej sprawie złożyły się:

- w przypadku powoda: opłata od pozwu 2500 zł, opłata od pełnomocnictwa 17 zł, 3600 zł - wynagrodzenia pełnomocnika co dają łączną kwotę 6117 zł;

- w przypadku pozwanego: opłata od pełnomocnictwa 17 zł, 3600 zł - wynagrodzenia pełnomocnika, co dają łączną kwotę 3617 zł.

Dokonując wzajemnego rozliczenia tych kwot pozwany powinien zwrócić powodowi kwotę 2223,40 zł i taką kwotę Sąd zasądził na jego rzecz od pozwanego, postanawiając jak w pkt III sentencji wyroku.

Ponadto w punkcie IV wyroku Sąd nakazał ściągnąć od stron tytułem kosztów poniesionych przez Skarb Państwa na sporządzoną w sprawie opinię, wynagrodzenie dla świadka i Banku. Pozwany ma uiścić na rzecz Skarbu Państwa 60 % tej kwoty tj. 1717,86 zł. odpowiednio do stopnia w jakim sprawę przegrał a powód 40% tj. 1145,23 zł.

SSR Małgorzata Hybel